

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Emmi Malm & Iida Nieminen

Omaishoitajaliiton paikallisyhdistysten kohtaamat päihdeongelmat omaishoitoperheessä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sairaanhoitaja AMK

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

17.5.2018

Tekijät Otsikko	Emmi Malm & Iida Nieminen Omaishoitajaliiton paikallisyhdistysten kohtaamat päihdeongelmat omaishoitoperheessä
Sivumäärä Aika	17 sivua + 3 liitettä 17.5.2018
Tutkinto	Sairaanhoitaja AMK
Tutkinto-ohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sairaanhoito
Ohjaaja	TtM, lehtori Jukka Kesänen
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Omaishoitajaliiton paikallisyhdistysten näkemyksiä päihdeongelmista omaishoitoperheissä ja niiden tarjoamista tuista omaishoitoperheille.</p> <p>Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta läheisestään tai perheenjäsenestä, joka ei selviydy arjesta omatoimisesti sairauden, vammaisuuden tai muun erityisen hoivan tarpeen takia. Runsas jatkuva alkoholinkäyttö sekä yksittäinen humalakerta voivat johtaa terveydellisiin ja sosiaalisiin haittoihin. Haitat kohdistuvat alkoholin kuluttajaan, hänen lähiympäristöönsä ja yhteiskunnan toimivuuteen.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin puhelinhaastattelulla, joka saatiin Omaishoitajaliiton paikallisyhdistyksiltä. Puhelut tallennettiin, litteroitiin ja analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.</p> <p>Tuloksista ilmeni, että Omaishoitajaliiton paikallisyhdistyksiin ilmeni päihteiden käyttöä omaishoitoperheissä alkoholista huumeisiin, ja ongelmat tulivat esiin monin eri tavoin. Paikallisyhdistysten tarjoama tuki päihdeongelman kanssa eläville omaishoitoperheille on tuki, neuvonta ja ohjaus sekä keskusteluapu ja päihteiden käytön rajaaminen. Yhdistykset toivoivat tuen parantamiseksi ohjaustarpeen tunnistamista, rohkeutta ottaa asiat esille, yhteistyötä eri ammattiryhmien kanssa sekä lisäresursseja ja -rahoitusta kehittämistyölle.</p> <p>Tuloksia voidaan hyödyntää ja käyttää Omaishoitajaliiton ja Kuppi nurin -hankkeen toiminnan kehittämisessä. Omaishoitajaliitto pystyy kehittämään omia toimintamallejaan, yhteistyötä muiden eri ammattiryhmien kanssa, kouluttamaan työntekijöitään kohtamaan ja toimimaan päihdeongelmien kanssa elävien omaishoitoperheiden kanssa. Hoitotyön koulutuksessa tuloksia voidaan hyödyntää ja käyttää siten, että opiskelijat oppisivat tunnistamaan ja kohtaamaan päihdeongelmaisia tai heidän omaisiaan. Hoitotyön koulutuksessa korostuu myös moniammatillinen yhteistyö ja kyky ohjata, tunnistaa ja neuvoa päihdeongelmalliselle tai hänen omaisilleen tarpeitaan vastaava jatkopaikka.</p>	
Avainsanat	Omaishoito, omaishoitajat, päihteet, alkoholi, huumeet, päihdeongelma

Authors Title	Emmi Malm & Iida Nieminen Local associations of the union of caregivers encounter substance abuse problems in caregiver families
Number of Pages Date	17 pages + 3 appendices 17 May 2018
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Nursing
Instructor(s)	MNSc, Senior lecturer Jukka Kesänen
<p>The purpose of this thesis was to illustrate opinions of local associations of the union of caregivers called carers Finland regarding substance abuse problems in caregiver families as well as the support provided to these families. The aim of this thesis was to help local associations of the union of caregivers to support caregiver families with substance abuse problems and to improve the function of these associations.</p> <p>Research material was gathered with phone interviews which were obtained from the local associations of the union of caregivers. The calls were recorded, transcribed and analyzed with an inductive content analysis.</p> <p>Results showed that substance abuse of caregiver families was observed in local associations of the union of caregivers. Substance abuse varied from alcohol to drugs and problems were manifested in variety of ways. The support that the local associations provide to caregiver families with substance abuse problems consist of support, counselling and guidance as well as conversational therapy and limitations to substance abuse. To improve the support local associations hope to identify the need for counselling, courage to bring up the issues, cooperation between occupational groups and additional resources and funding for development work.</p> <p>Results can be utilized in the development of the union of caregivers as well as they can be used to improve the function of Kuppi nurin-project. The union of caregivers can improve its operating models as well as its cooperation between occupational groups. The union of caregivers can train its employees to encounter and function with caregiver families that struggle with substance abuse. In nursing and healthcare education the results can be used to teach the students to recognize and encounter substance abusers or their immediate family. Also, cooperation between occupational groups and the ability to guide, recognize and counsel substance abusers or their immediate family on appropriate follow-up place which addresses their personal needs is emphasized in nursing and healthcare education.</p>	
Keywords	Caregiver, drugs, substance abuse problem

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tausta	2
2.1	Omaishoitajaliiton paikallisyhdistykset ja Kuppi nurin –hanke	2
2.2	Omaishoitaja	3
2.3	Päihdeongelma omaishoitoperheissä	3
3	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	4
4	Tutkimusaineisto ja -menetelmät	5
4.1	Aineiston keruu	5
4.2	Aineiston analyysi	6
5	Tutkimustulokset	7
5.1	Päihdeongelmien esille tuleminen paikallisyhdistyksille	8
5.2	Omaishoitoperheissä käytetyt päihteet	8
5.3	Paikallisyhdistyksien tarjoama tuki päihdeongelman kanssa eläville omaishoitoperheille	9
5.4	Paikallisyhdistysten kehittämideoita päihdeongelmaisen omaishoitoperheen tukemiseen	10
6	Pohdinta	11
6.1	Tulosten hyödyntäminen ja käyttö	12
6.2	Luotettavuuden pohdinta	12
6.3	Eettisyyden pohdinta	14
6.4	Johtopäätökset	15
	Lähteet	16
	Liitteet	
	Liite 1. Tiedote tutkimuksesta	
	Liite 2. Teemahaastattelurunko	
	Liite 3. Tulostaulukko	

1 Johdanto

Selvitysten mukaan, säännöllisesti läheisiään auttaa yli miljoona suomalaista. Omaishoitotilanteita Suomessa on tällä hetkellä noin 350 000, joista 60 000 on vaativia ja sitovia. Kaikista omaishoitotilanteista vain noin 10 % on lakisääteisen omaishoidon tuen piirissä. Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta läheisestään tai perheenjäsenestä, joka ei selviydy arjesta omatoimisesti sairauden, vammaisuuden tai muun erityisen hoivan tarpeen takia. (Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry.)

Usein mielletään, että omaishoitotilanteet ovat ikäihmisten hoitamista, vaikka useat hoidettavat ovat työikäisiä tai lapsia. Omaishoitotilanne voi tulla eri elämänvaiheissa perheen elämään. Hoitosuhde voi tulla nopeasti äkillisen onnettomuuden, sairaskohtauksen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen syntymisen myötä tai hitaasti hoidettavan avuntarpeen lisääntymisen seurauksena. (Omaishoitajaliitto)

Runsas jatkuva alkoholinkäyttö sekä yksittäinen humalakerta saattavat johtaa terveydellisiin ja sosiaalisiin haittoihin. Haitat kohdistuvat alkoholin käyttäjään, hänen lähiympäristöönsä ja yhteiskunnan toimivuuteen. (Karlsson, Thomas & Österberg, Esa. 2010:20) Päihdeongelma ja hoitoon hakeutuminen nähdään usein yksilökeskeisesti, vaikka käyttöön liittyvät syyt ovat osin ympäristöön ja seurassa tapahtuvaan käyttöön liittyviä, sekä haittavaikutuksetkin heijastuvat lähi-ihmisiin (Mäkelä. 2005).

Tutkimuksen mukaan lähiverkoston ja perheen ottaminen mukaan hoitotapahtumiin on kaikille hyödyksi sekä hoitoon tulo ja siellä pysyminen tehostuu. Keväällä 2005 julkaistussa alkoholiongelmaisen käypä hoito -suosituksessa tulee ilmi, että perhe- ja pariterapiat ovat tehokkaampia kuin yksilöhoito. Nuorten keskuudessa perhekeskeinen hoito on miltei välttämätöntä ja suositeltavaa. (Mäkelä. 2005)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata Omaishoitajaliiton paikallisyhdistysten näkemyksiä päihdeongelmista omaishoitoperheissä ja niiden tarjoamista tuista omaishoitoperheille. Aihetta olisi tärkeä tutkia tarkemmin, sillä omaishoitajien ja -hoidettavien tarpeet ja tilanteen vaihtelevat, ja tukitoimien tulisi olla räätälöityjä omaishoitoperheiden tarpeiden mukaan (Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry.). Julkisen talouden kestävyysvaje ja

kasvavan vanhusväestön määrä aiheuttavat kunnille paineita hoitopalveluihin. Jos kunnat joutuvat rajoittamaan palvelujen saantia, omaisten hoitovastuu kasvaa ja näin myös omaishoitajien määrä tulee lisääntymään. (Kansaneläkelaitos. 2013.)

2 Tausta

Hoivan tarpeen alkuvaiheessa, läheiset ovat avun ja tuen ensisijainen lähde. Omaisen halukkuus pitää huolta läheisestään on hoivavastuun ottamisen taustalla. Alkoholinkäytön vuoksi tilanteet ja sosiaaliset kanssakäymiset hankaloituu, joiden myötä sitoutuminen hoivasuhteeseen löystyy. Hoitosuhteessa hoivan ja hoidon toteutumista saattaa haitata hallitsematon päihteiden käyttö. Alkoholin käytöstä aiheutuviin haittoihin kytkeytyy hoitosuhteen monimutkaistuminen ja huolenpidon vaikeutuminen. (Vilkkonen ym. 2013, 63-75) Päihteistä ja päihdeongelmista sekä omaishoitajista/- hoidettavista on tehty paljon erikseen tutkimusta, mutta yhdessä niistä ei löydy. Oli tärkeä tehdä tutkimusta, kuinka järjestöt voivat auttaa omaishoitoperheitä, joissa on päihdeongelmaa.

2.1 Omaishoitajaliiton paikallisyhdistykset ja Kuppi nurin –hanke

Omaishoitajaliiton paikallisyhdistyksillä on erilaisia tuki toimia omaishoitajille. Yhdistykset toimivat kuntien, oppilaitosten, seurakuntien ja muiden järjestöjen kanssa yhteistyössä. Toimintaan voivat osallistua kaikki omaishoidosta kiinnostuneet ja omaistaan hoitavat. Paikallisyhdistykset järjestävät muun muassa virkistystä, tapahtumia, retkiä, vertaistuki toiminta- ja keskusteluryhmissä, koulutusta, ohjausta, neuvontaa sekä toimintamuotoja, jotka kehittävät ja toteuttavat omaishoitoperheitä. (Omaishoitajaliitto)

Kuppi nurin –hankkeen tavoitteena on, että päihdeongelmat omaishoitoperheessä tunnustetaan ja tunnistetaan. Tavoitteena on myös, että perheet saavat tarpeitaan vastaavaa tukea. Hankkeessa kootaan ja levitetään tutkimus- ja kokemustietoa päihdeongelman kanssa elävien omaishoitoperheiden elämäntilanteesta ja tuen tarpeesta, sekä kehitetään perheitä tukevia toiminnan ja osallistumisen muotoja järjestöjen toimesta. Lisäksi tuetaan perheitä kohtaavia toimijoita, esimerkiksi yhdistysten työntekijöitä ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia erilaisten koulutusten ja materiaalien avulla. Hankkeen tarkoitus on kehittää matalan kynnyksen toimintamalleja päihdeongelman

kanssa elävien omaishoitoperheiden tueksi. Aiheesta pyritään levittämään tietoa ja tuoda asia myös julkiseen keskusteluun. (Omaishoitajat ja läheiset –liitto ry.)

2.2 Omaishoitaja

Omaishoitajaksi määritellään henkilön, joka pitää huolta läheisestään tai perheenjäsenestään, joka ei selviydy arjesta omatoimisesti sairauden, vammaisuuden tai muun erityisen hoivan tarpeen vuoksi (Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry.). Omaishoitotilannetta pidetään usein ikäihmisten hoitamisena. Todellisuudessa omaishoidettavia läheisiä ovat myös lapset ja työikäiset. Omaishoitotilanne voi tulla osalliseksi eri elämänvaiheissa. Hoitosuhde voi kehittyä hiljalleen hoidettavan avuntarpeen lisääntymisen seurauksena tai äkillisen sairaskohtauksen, onnettomuuden tai erityistä hoivaa tarvitsevan lapsen syntymisen myötä. (Omaishoitajaliitto)

Laki omaishoidon tuesta (937/2005) tuli voimaan 01.01.2006 (Laki omaishoidon tuesta.937/2005). Omaishoidon tuki pitää sisällään hoidettavalle annettavat palvelut sekä omaishoitajalle myönnettävät hoitopalkkiot, vapaat ja omaishoitoa tukevat palvelut (Palveluopas 2017-2018 Omaishoitajille ja läheisille).

Omaishoitaja huolehtii toisen ihmisen hyvinvoinnista ja arjesta. Usein omaishoitaja huolehtii yksin läheisensä peseytymisestä, ruokailusta, pukeutumisesta, lääkehoidosta ja monista sairaanhoidollisista toimenpiteistä, esimerkiksi haavahoidoista tai verensokerin tarkkailusta ja hoidosta. Hän huolehtii myös läheisensä voinnista, unesta, levosta ja liikunnasta sekä on tukena arjessa. (Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry.)

2.3 Päihdeongelmat omaishoitoperheessä

Päihteet ovat aineita, joita käytetään huumaavan vaikutuksen tai mielihyvän vuoksi. Niitä voidaan käyttää myös ahdistuksen ja pahan olon turruttamiseen. Nuorten eniten käyttämät päihteet ovat tupakka ja alkoholi. Lähes kaikki nuorten päihteidenkäyttöön liittyvät ongelmat aiheutuvat näistä päihteistä. Riippuvuus voi kohdistua toimintaan, aineeseen tai asiaan, joiden avulla haetaan nopeaa tyydytystä ja mielihyvää. (Mielenterveystalo)

Päihderiippuvuus voi tulla eri päihdyttäviin aineisiin, aineita ovat muun muassa nikotiini, alkoholi, kannabis, bentsodiatsepiinit, amfetamiini ja opiaatit. Riippuvuudet muistuttavat

paljon toisiaan aineista riippuen. Ydinoireita riippuvuudelle ovat aineen pakonomaisuus ja käyttöhimo. Päihteiden käyttö syrjäyttää usein itsestään huolehtimisen, harrastukset, ihmissuhteet ja koulutuksen tai työn. Päihderiippuvuudessa yleinen ilmiö on, että käyttäjä on kykenemätön tunnistamaan tai myöntämään riippuvuuden aiheuttamia haittoja ja oireita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014)

Alkoholi on suomessa eniten käytetty päihde, noin 80% kaikista terveydenhuollon päihde-ehdoista kuluista on alkoholiperäisiä. Huumausaineista eniten käytetään kannabista, noin 14% suomalaisesta väestöstä on ilmoittanut elämänsä aikana kokeilleensa kannabista. (Alho ym. 2015)

Päihderiippuvuuksien kehittymiselle vaikuttaa perinnöllisyys. Perinnöllisyys on vahvasti osoitettu muun muassa Suomessakin tehdyn kaksoistutkimuksen avulla. Eniten riippuvuuden kehittymiseen liittyviä geenejä on tutkittu alkoholismien osalta. Päihderiippuvuus ei yksinään periydy, vaan taipumus siihen periytyy. Käytön aloittamiseen liittyy hyvin usein erilaiset ympäristötekijät. (Alho ym. 2015)

Päihteiden käyttö vaikuttaa moneen. Haittavaikutukset kuormittavat päihteiden käyttäjää itseään, hänen läheisiään ja yhteiskuntaa. Päihteiden aiheuttamia haittavaikutuksia ovat perheenjäsenten, työkavereiden ja kolmansien osapuolien kokemat haitat. Koko kansantalouteen, sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä työpaikkoihin haitat kohdistuvat kustannuksiin ja/tai kustannusmenetyksiin. Haitat voivat vaihdella laidasta laitaan julkisissa tiloissa koettuihin lieviin ärsyyntymisiin tai vakaviin ja koko elämään vaikuttaviin vaurioihin. (Warpenius & Holmila. 2013)

Tiedonhakua tieteellisiin viitetietokantoihin tehtiin käyttämällä hakusanoja: ”omaishoito”, ”omaishoitajat”, ”päihteet”, ”alkoholi”, ”huumeet”, ”päihdeongelma”, ”caregiver”, ”drugs” ja ”substance abuse problem”. Tietokantoina käytettiin PubMed, Finna, Terveysportti ja Oppiportti. Hakusanoilla löytyi paljon osumia päihdeongelmista ja omaishoitajista, mutta tutkimustietoa niistä yhdessä ei osumien joukosta löytynyt.

3 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata Omaishoitajaliiton paikallisyhdistysten näkemyksiä päihdeongelmien kanssa elävistä omaishoitoperheistä ja niiden tarjoamista tuista omais-

hoitoperheille. Opinnäytetyön tavoitteena oli auttaa paikallisyhdistyksiä tukemaan päihdeongelmien kanssa eläviä omaishoitoperheitä ja kehittämään oman paikallisyhdistyksensä toimintaa.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten Omaishoitajaliiton paikallisyhdistyksissä tulee esille päihdeongelmat omaishoitoperheissä?
2. Millaisiin päihdeongelmiin järjestöt törmäävät?
3. Minkälaista tukea omaishoitajaliiton paikallisyhdistykset tarjoavat päihdeongelmien kanssa eläville omaishoitoperheille?
4. Millaiselle tuelle päihdeongelman kanssa elävissä omaishoitoperheissä on tarvetta?

4 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

4.1 Aineiston keruu

Aineistona käytettiin Omaishoitajaliiton paikallisyhdistysten henkilökunnalta teemahaastattelun (Liite1) avulla kerättyä aineistoa. Tiedotteet (Liite2) puhelinhaastatteluista lähetettiin kymmeneen Omaishoitajaliiton paikallisyhdistykseen ympäri Suomea, jotta järjestö osasi varautua haastatteluun. Vastaukset saatiin seitsemästä paikallisyhdistyksestä, joihin tehtiin puhelinhaastattelut. Yhdistysten kanssa sovittiin heille sopiva ajankohta haastattelulle ja yhteyshenkilö kuka osallistui tutkimukseen. Puhelinhaastattelut pidettiin muutaman kysymyksen pituisena ja tutkimuskysymyksiä vastaavina. Haastattelut äänitettiin, jotta tuloksista saatiin mahdollisimman luotettavia. Aineisto kerättiin kevään 2018 aikana.

Omaishoitajaliitolla on paikallisyhdistyksiä yhteensä 69. Tutkimukseen lähdettiin etsimään paikallisyhdistyksiä ympäri Suomea, jotta saatiin mahdollisimman kattava näkemys koko. Paikallisyhdistyksistä yksi oli Etelä-Suomesta, kaksi Itä-Suomesta, yksi Länsi-Suomesta ja kolme Pohjois-Suomesta.

4.2 Aineiston analyysi

Puhelinhaastatteluiden vastaukset litteroitiin eli kirjoitettiin kirjalliseen muotoon. Laadulliselle tutkimukselle tyypillinen aineiston analyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Useissa kvalitatiivisen tutkimuksen lähestymistavoissa ja menetelmissä käytetään sisällönanalyysia, jonka avulla on mahdollisuus kuvata ja analysoida erilaisia aineistoja. Sisällönanalyysin tavoitteena on tutkimuksen laaja mutta tiivis esittäminen. Sen tuloksena syntyy käsittekarttoja, -luokituksia ja -järjestelmiä sekä malleja. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013:165-166).

Opinnäytetyössä aineisto analysoitiin induktiivisella eli aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, koska aiheesta ei tiedetty paljon etukäteen. Induktiivisessa sisällönanalyysissä sanoja luokitellaan niiden teoreettisen merkityksen perusteella. Se perustuu lähinnä induktiiviseen päättelyyn, jota tutkimuksen ongelma ohjaa. Kategoriat luodaan aineiston ja tutkimusongelman mukaan. Analyysissa pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus siten, etteivät aikaisemmat tiedot, havainnot tai teoriat ohjaa analyysia. Yksittäinen sana tai lause voi olla analyysiyksikkö. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaavat yleisesti aineiston laatu ja tutkimustehtävä. Induktiivinen aineistonanalyysi etenee pelkistämisen, ryhmittelyn ja abstrahoinnin mukaan vaiheittain. Raportointi on aineistolähtöistä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013:167) Aineiston kerättyä ja saatua tallensimme sen sanallisena tekstimuotona, ja avasimme saadut tulokset opinnäytetyöraportissa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013:83-85).

Aineisto analysoitiin tutkimuskysymyksittäin. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto haettiin tutkimuskysymykseen vastaavia ilmaisuja. Alkuperäiset ilmaukset pelkistettiin, jotta ilmauksista tulisi mahdollisimman selviä ja näin turvattiin myös haastateltavien henkilöllisyyden salassa pysyminen. Pelkistetyt ilmaisut myös helpottivat työskentelyämme opinnäytetyön raporttia kirjoittaessa.

Saatuamme tutkimuskysymyksiämme vastaavat vastaukset koottua, ryhmittelimme samankaltaiset ensin alakategorioihin ja alakategoriat ryhmiteltiin edelleen yläkategorioihin (Liite 3).

Taulukko 1. Esimerkki tutkimusaineiston pelkistämisestä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria
Tulee tässä henkilökohtasen ohjaus ja neuvonnan puolella	Henkilökohtaisessa ohjauksessa ja neuvonnassa	- Henkilökohtaisessa ohjauksessa tai neuvonnassa	Henkilökohtaiset tapaamiset
Kun juttelee niitten ihmisten kanssa, jotka sen kertoo, että on isällä tai naapurissa on törmännyt siihen, että on niiko alkoholin käyttöä ja on omaishoitotilanne	Jutellessa omaishoitosuhteen ulkopuolisen henkilön kanssa, joka kertoo omaishoitoperheessä olevan päihteidenkäyttöä	- Jutellessa henkilön kanssa, joka kertoo esimerkiksi naapurissa olevan tällöinen tilanne	Kolmannen osapuolen kertomana

5 Tutkimustulokset

Omaishoitajat saavat tietoa ja neuvontaa paikallisyhdistyksistä, sekä tapaavat samassa elämäntilanteessa eläviä. Omaishoitajille järjestetään yhdistysten toimesta erilaisia vertaistukiryhmiä, tapahtumia, retkiä ja virkistymisiä. Yhdistykset myös ajavat omaishoitajien asiaa ja tarjoavat väylän vaikuttaa yhteiskunnallisesti. (Omaishoitajaliitto)

Tulokset raportoitiin tutkimuskysymyksittäin, jotka olivat: päihdeongelmien esiin tulo paikallisyhdistyksille, omaishoitoperheissä käytetyt päihteet, paikallisyhdistyksien tarjoama tuki päihdeongelman kanssa eläville omaishoitoperheille ja paikallisyhdistysten kehittämisideoita päihdeongelmien kanssa elävien omaishoitoperheiden tukemiseen. Tuloksissa kävi myös ilmi, että päihdeongelmia esiintyi suurimmaksi osaksi omaishoidettavalla, mutta myös omaishoitajilla esiintyi päihdeongelmaa.

5.1 Päihdeongelmien esille tuleminen paikallisyhdistyksille

Tutkimuksen mukaan, päihdeongelmien kanssa elävissä omaishoitoperheissä erilaisten päihteiden käyttö tulee paikallisyhdistyksien työntekijöiden tietoisuuteen hyvin monin eri tavoin. Päihdeongelmat tulevat paikallisyhdistyksien tietoisuuteen omaishoitoperheiden kanssa pidettävien henkilökohtaisten tapaamisten kautta, esimerkiksi ohjaus- tai neuvontatapaamisissa tai puheluissa omaishoitoperheiden kanssa. Omaishoitajat ovat kertoneet paikallisyhdistysten työntekijöille omaishoidettavalla olevan päihdeongelmaa, tai päihteiden käyttöä. Kuitenkin käy ilmi, että harva omaishoitaja kertoo omasta päihdeongelmastaan, joten nämä saattavat jäädä tulematta paikallisyhdistysten tietoisuuteen.

”Kun kahden kesken joko tavataan tai sitten niin että näissä puheluissa”

Päihdeongelmat voivat tulla ilmi myös omaishoitosuhteen ulkopuoliselta henkilöltä, niin sanotun kolmannen osapuolen kertomana. Kun paikallisyhdistyksen työntekijät ovat keskustelleet ihmisten kanssa, ovat he kertoneet, että isällä tai jollain naapurilla on omaishoitotilanne, jossa on päihteidenkäyttöä. Paikallisyhdistyksien järjestämissä tapahtumissa paikallisyhdistysten työntekijät tai vapaaehtoiset saattavat havaita omaishoitoperheissä olevan päihdeongelmaa esimerkiksi alkoholin tuoksahduksesta hengityksessä. Asiasta yritetään keskustella, mutta ongelmakäyttäjät osaavat usein hyvin peittää päihdeongelmansa, ja näin asiat saattavat jäädä vain epäilyjen tasolle.

”Sitten me tavataan ihmisiä erilaisissa tapahtumissa niin sieltä voi aistia, että jollain on päihdeongelma”

Päihdeongelmat nousevat myös esille paikallisyhdistysten työntekijöiden tai vapaaehtoisten sisäisten tiimipalavereiden kautta. Palavareissa voidaan ottaa esille epäilyksiä tai havaintoja päihdeongelman kanssa elävistä omaishoitoperheistä, ja keskustella niistä työryhmän kanssa.

5.2 Omaishoitoperheissä käytetyt päihteet

Tutkimuksen mukaan, omaishoitoperheissä on eniten alkoholin käyttöä. Jakauma päihteiden käytöstä oli suuri. Yhdessä paikallisyhdistyksessä ei oltu törmätty ollenkaan päih-

teisiin, ja joissakin päihteet nousevat päivittäin esiin. Huumeita esiintyi vain yhdessä paikallisyhdistyksessä, ja sielläkin sitä esiintyi vain nuorilla. Lääkkeiden ja unilääkkeiden väärinkäyttöä nousi muutamalla paikallisyhdistyksellä, mutta väärinkäyttö ei ollut yleistä.

”Nii ku alkoholin käyttöön on, että kertaakaan en oo törmännyt huumeitten käyttäjiin”

Haastatteluissa ilmeni, että vanhuksilla yleinen päihde on alkoholi, eikä heillä pahemmin esiinny lääkkeiden väärinkäyttöä tai muita huumeita. Nuoremmilla taas on esiintynyt lääkkeiden sekakäyttöä sekä huumeita, mutta myös alkoholia.

”Nuoremmilla voi olla sitte joitakin näitä lääkitys juttuja ”

”Se oikeestaan on se alkoholi että kun suurin osa on kuitenkin ikäihmisiä...”

5.3 Paikallisyhdistyksien tarjoama tuki päihdeongelman kanssa eläville omaishoitoperheille

Paikallisyhdistykset tarjoavat päihdeongelmien kanssa eläville omaishoitoperheille monenlaista apua ja tukea päihdeongelmiin. He neuvovat ja ohjaavat omaishoitoperheitä oikeiden palveluiden piiriin, esimerkiksi omalle terveysasemalle tai AA-kerhoihin. Erilaisista palveluiden mahdollisuuksista pyritään kertomaan monipuolisesti omaishoitoperheille.

”Me ohjataan AA:han esimerkiksi et se on meistä ollu se kaikista matalakynnyksisin. Me ohjataan ihmisiä eteenpäin ja terveysasemat, terveydenhoitaja ja lääkäri on ne kanavat mistä sitten ihmiset lähtee liikkeelle”

Päihdeongelmien kanssa eläville omaishoitoperheille tarjotaan keskustelu- ja kuunteluapua. Paikallisyhdistysten työntekijät yrittävät kannustaa ja tukea omaishoitajia tai -hoitettavia myöntämään omaa päihteidenkäyttöä, ja hakevan apua siihen. Työntekijät kuitenkin tunsivat, että paikallisyhdistysten valmiudet tukeen ovat niukat. Keskustelu, kuuntelu sekä ohjaus on paras apu mitä he voivat antaa.

”Keskusteluapu, mutta et kyl mä koen että mejän valmiudet tukea nimenomaan päihdeongelma asiassa nii kylhän ne aika niiko lapsen kengissä ovat”

Paikallisyhdistysten työntekijät ovat myös päihteiden käyttöä ja viemistä kotiin joutunut rajaamaan. Omaishoitoperheellä on ollut ystäviä sekä tuttavilla, jotka ovat vieneet alkoholia

kotiin, ja tähän työntekijät ovat puuttuneet keskustelemalla ja kehottamalla lopettamaan alkoholin viemisen kotiin.

”Ystävä joka kantanut sitä kaljaa kotiin, sitä on rajoitettu ja on saatu loppumaan ihan sillä tavalla.”

Paikallisyhdistykset ovat myös järjestäneet asiantuntijaluentoja, joissa asiantuntijat ovat kertoneet omaishoitoperheille päihteistä ja niiden vaikutuksista. Näillä ihmisiä on yritetty saada tietoisiksi päihteistä ja niiden seurauksista. Muutamalla paikallisyhdistyksellä tuli ilmi yhteistyö viranomaisten ja kotihoidon kanssa. Paikallisyhdistysten työntekijät kokivat, etteivät voi mennä asiakkaiden kotiin ilman lupia, ja tällöin he ovat olleet yhteydessä joko viranomaisiin tai kotihoitoon, jotka ovat voineet tehdä niin sanottuja kotikäyntejä.

” Mehän ei pystytä sinne kotiin missään nimessä menemään ilman lupaan, et jos tulee meillä joku tällöinen epäily nii me ollaan yhteydessä kaupungin kotihoitoon ja sitä kautta sitten he voivat tehdä sitten sinne kotiin tarvittaessa tarkistuskäynnin”

5.4 Paikallisyhdistysten kehittämisideoita päihdeongelmien kanssa elävien omaishoitoperheiden tukemiseen

Tutkimustuloksissa nousi esiin, että paikallisyhdistyksille toisi apua päihdeongelmien kanssa elävien omaishoitoperheiden tukemiseen ja ohjaukseen yhteistyö eri ammattiryhmien kanssa, ohjaustarpeen tunnistaminen ja rohkeus ottaa asiat esille. Myös lisäresurssit ja -rahoitus kehittämistyölle vahvistaisi tukea ja ohjausta.

”Jos niiko vastapuoli antaa viestiä et on tälläst päihdeongelmaa nii uskaltaa siitä alkaa juttelemaan et miten se näkyy siellä arjessa, minkälaista se käyttö on, onko se iha semmost et ollaan humalassa vai...”

Yhteistyö eri ammattiryhmien kanssa ja ohjaustarpeen tunnistamisessa nousi esille oikea aikainen puuttuminen asiaan ja oikeanlainen ohjaus tukitoimien piiriin. Haastatte luissa ilmeni myös Kuppi nurin -hanke, jota haluttaisiin tehostaa ja laajentaa paikallisyhdistyksille. Yhteistyö päihdehuollon tai terveydenhuollon kanssa toisi yhdistysten työntekijöille varmuutta ohjata päihdeongelmaiset oikeisiin tuenpiireihin, jossa he saisivat resurssien puolesta oikeanlaista tukea ja apua.

Monessa haastattelussa ilmeni rohkeuden puute ottaa asiat esiin ja keskustella niistä. Valmiuspakki tai työkalu henkilökohtaiseen ohjaukseen ja neuvomiseen toisi työntekijöiden mielestä varmuutta ottaa päihdeongelmat esille ja keskustella asiasta.

”Näin tunnistat, näin toimit omaishoitajien päihdeongelmassa tai se että jos tulee omaishoidettavan päihdeongelma esille, nii se kuitenkin vahvistais meidän ammattitaitoo siinä että osattas oikee aikasesti puuttua niihin asioihin ja ohjata oikeisiin tukitoimen piiriin.”

Jos paikallisyhdistykset saisivat lisärahoitusta toiminnalleen tai erillisen resurssi-ihmisen, pystyisivät paikallisyhdistykset näiden avulla kehittämään omaa toimintaansa laajemmin. Työntekijöillä oli tunne, että kehittämistyö jää pienten resurssien takia taka-alalle.

6 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata Omaishoitajaliiton paikallisyhdistysten näkemyksiä omaishoitoperheiden päihdeongelmista ja niiden tarjoamista tuista omaishoitoperheille. Tarkoituksessa onnistuttiin hyvin, sillä omaishoitajaliiton paikallisyhdistykset antoivat tutkimuskysymyksiin vastauksia, niiltä osin, mitä kokemuksia paikallisyhdistyksissä oli päihdeongelmien kanssa elävistä omaishoitoperheistä. Paikallisyhdistykset antoivat tietoa ja näkemyksiä päihdeongelmien kanssa elävistä omaishoitoperheistä sekä heidän tarjoamista tuista omaishoitoperheille. Saatiin myös tietoa, miten paikallisyhdistykset voisivat kehittää omaishoitoperheiden tukemista tulevaisuudessa. Näitä tietoja voidaan Kuppi nurin -hankkeessa ja paikallisyhdistyksissä hyödyntää tuen kehittämisessä.

Asettamiin tavoitteisiin päästiin. Saatiin kerättyä kokemuksia ja tuntemuksia paikallisyhdistysten näkökulmasta, kuinka paikallisyhdistyksissä pystytään kohtaamaan ja tukemaan päihdeongelmien kanssa eläviä omaishoitoperheitä. Teemahaastatteluista saatiin arvokasta tietoa päihdeongelmien kanssa elävistä omaishoitoperheistä.

Aikaisempaa tutkimusta päihdeongelmien kanssa elävistä omaishoitoperheistä ei juurikaan ole, joten tutkimustuloksia ei pysty verrata aikaisempaan tietoon. Kuitenkin esimerkiksi Kuppi nurin -hankkeen tavoitteena on tunnistaa ja tukea omaishoitoperheitä joissa on päihdeongelmaa, ja tähän tutkimustuloksetkin viittaavat. Paikallisyhdistyksiin tulee esiin päihdeongelmia, ja he tarvitsevat valmiuksia toimia ja tukea omaishoitoperheitä asiassa.

6.1 Tulosten hyödyntäminen ja käyttö

Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää ja käyttää Omaishoitajaliiton ja Kuppinurin -hankkeen toiminnan kehittämisessä. Omaishoitajaliitto pystyy kehittämään omia toimintamallejaan, yhteistyötä muiden eri ammattiryhmien kanssa sekä kouluttamaan työntekijöitään kohtamaan ja toimimaan päihdeongelmien kanssa elävien omaishoitoperheiden kanssa. Omaishoitajien määrä on koko ajan kasvussa ja myös päihdeongelmat tulevat varmasti lisääntymään myös omaishoitoperheiden keskuudessa.

Hoitotyön koulutuksessa tuloksia voidaan hyödyntää ja käyttää siten, että opiskelijat oppisivat tunnistamaan ja kohtaamaan päihdeongelmaisia tai heidän omaisiaan. Hoitotyön koulutuksessa korostuu myös moniammatillinen yhteistyö ja kyky ohjata, tunnistaa ja neuvoa päihdeongelmaiselle tai hänen omaisilleen tarpeitaan vastaava jatkopaikka. Tuloksia voidaan hyödyntää myös hoitotyön koulutuksen lisäksi myös hoitotyön eri toimipaikoissa, esimerkiksi sairaaloissa tai kotihoidossa.

Opinnäytetyömme tuloksia voidaan hyödyntää myös myöhemmissä tutkimuksissa. Päihdeongelmien kanssa elävistä omaishoitoperheistä ei ole aikaisempaa tutkittua tietoa, joten myöhemmin tehtäville mahdollisille tutkimuksille opinnäytetyön tuloksista on varmasti hyötyä.

6.2 Luotettavuuden pohdinta

Opinnäytetyön tutkimuksessa luotettavuus pohjautuu tutkimuksen tulosten esittämiseen rehellisesti ja muuttamatta tuloksia. Tuloksia kuvataan selkeästi ja ne käsitellään loogisessa järjestyksessä. Tutkimuksen kaikki vaiheet tuodaan esille, sekä aineistonkeruumenetelmät että aineistonanalysointi. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013: 224-225)

Opinnäytetyön luotettavuus näkyy teemahaastatteluihin osallistuneiden paikallisyhdistysten työntekijöiden anonymiteetin säilyttämisellä, jolloin haastateltavien tai paikallisyhdistysten asiakkaiden henkilötietoja ei tuoda julki. Henkilötietolain tarkoituksena on että, toteutetaan yksityiselämän ja yksityisyyden suojaa suojaavia perusoikeuksia käsiteltäessä henkilötietoja. Laki myös edistää hyvän tietojenkäsittelytavan noudattamista ja kehittämistä. (Henkilötietolaki. 523/1999)

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin on esitetty tutkijoiden tueksi omia lähtökohtia ja erillisiä suosituksia. Joissakin menetelmäkirjoissa puhutaan luotettavuuden yhteydessä reliabiliteetista ja validiteetista. Laadullisen tutkimuksen kirjo antaa erilaisia luotettavuuden kysymysten tarkasteluja. Cuba ja Lincoln (1981 ja 1985) ovat esittäneet kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi kriteereiksi uskottavuuden, siirrettävyyden, riippuvuuden ja vahvistettavuuden. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013: 197)

Tulosten luotettavuus ja pätevyys saattavat vaihdella, vaikka tutkimuksessa pyritään välttämään virheitä. Arvioidessa luotettavuutta pyritään käyttää erilaisia tutkimus- ja mitaustapoja. Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa mittatulosten toistettavuutta. Reliabelius tarkoittaa kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Toinen tutkimusten liittyvä arvioinnin käsite reliabeliuksen rinnalla on validius (pätevyys). Tämä tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2012: 231)

Uskottavuuden kriteerinä on, että tutkimuksen tulokset on selkeästi kuvattu ja lukija ymmärtää, miten analyysi on tehty ja mitkä ovat tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet. Uskottavuutta kuvaa myös tutkijan muodostavat luokitukset ja kategoriat, joita on tehty analyysiprosessissa. Siirrettävyys viittaa tulosten siirrettävyyttä johonkin muuhun tutkimusympäristöön. Tämän varmistamiseksi, veloitetaan huolellista tutkimuskontekstin kuvausta, taustojen ja osallistujien valinnan selvittämistä sekä aineistojen keruun ja analyysin seikkaperäistä kuvausta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013: 198)

Tulosten luotettavuutta voi horjuttaa kokemattomuus haastattelun ja tutkimuksen tekemisissä. Puhelinhaastattelussa vaikeudet ilmenevät visuaalisuuden puuttumisessa. Puhelimessa ei näe, miettiikö toinen vielä vastausta vai odottaako hän uutta kysymystä. Tämä saattaa jättää vastaukset vajaiksi, jos haastateltava on liian hätäinen, eikä odota haastateltavan vastausta loppuun. Haastattelukysymykset olivat erittäin selkeitä, mutta jäikö vastaukset vajaiksi puutteellisten tarkentavien kysymysten takia? Jokainen haastattelu oli omanlaisensa ja haastateltava oma yksilönsä. Tästä syystä haastatteluiden kulkua oli vaikea arvioida tarkasti etukäteen ja suunnitella tarkentavia kysymyksiä.

6.3 Eettisyyden pohdinta

Tieteellinen tutkimus voi olla luotettavaa, eettisesti hyväksyttävää ja tutkimuksen tulokset voivat olla uskottavia vain, jos tutkimus on tehty hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012). Hyvän tieteellisen käytännön lisäksi tutkimuksen eettisyys on kaiken tieteellisen toiminnan ydin (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013: 211).

Tutkittavien itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ja osallistuminen tutkimukseen tulee olla vapaaehtoista ja perustua riittävään tietoon. Haastatteluihin, havainnointiin ja kyselyihin perustuvissa tutkimuksissa tulee tutkittaville kuvata tutkimuksen aihe, ja kertoa, mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa ja tutkimuksen kesto. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK)) Osallistujien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin tutkimuksen koko prosessin aikana. Paikallisyhdistykset saivat päättää, osallistuvatko he tutkimukseen vastaamalla lähetettyyn tiedotteeseen. Tiedotteessa kerrottiin opinnäytetyön aihe, tutkimuksen tarkoitus ja sen kulku.

Kun tutkimukseen kuuluu vuorovaikutusta haastateltavan ja haastattelijan välillä, tulee tutkittaviin suhtautua kohteliaasti ja ihmisarvoa kunnioittaen. Välttääkseen henkisiä haittoja tulee kirjoittamistapa tutkimusjulkaisussa olla kunnioittava ja tutkittavia arvostava. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK))

Tutkimuseettisesti tärkeä periaate on yksityisyyden suoja. Tutkittavien yksityisyydensuoja ei saa vaarantaa aineiston suojaamattomilla sähköisillä siirroilla tai huolimattomalla säilyttämisellä. Kun tutkittavien yksilöiviä henkilötietoja ei tarvitse analyysissä, niiden säilyttämiselle ei ole perustetta. Tunnisteelliset aineistot tulee hävittää ja sähköisistä aineistoista poistaa, muuttaa tai karkeistaa. Tutkittaessa sosiaalisia toimijoita tai organisaatioita ratkaistaan tutkimuskohteen sekä sitä edustavien tutkittavien tunnisteellisuus tapauskohtaisesti. Usein tutkittavat osallistuvat tutkimukseen sosiaalisen tai ammatillisen roolinsa edustajina. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK)) Tässä tutkimuksessa yksityisyydensuoja on erittäin tärkeässä roolissa. Paikallisyhdistykset saattavat olla pieniltäkin paikkakunnilta, joten on erittäin tärkeää, että omaishoitoperheiden anonymiteetti säilyy. Anonymiteetin varmistamiseksi aineistoa käsiteltiin huolellisesti, sekä hävitettiin oikeaoppisesti tutkimuksen loputtua. Paikallisyhdistyksiä ei mainittu nimeltä opinnäytetyössä, sekä mahdolliset tunnistettavat piirteet muutettiin, kuten murteet.

6.4 Johtopäätökset

Päihteiden käyttö vaikuttaa niin itse käyttäjään kuin hänen läheisiinsä ja ongelmaa voi olla vaikea myöntää, mikä vaikuttaa avun hakemiseen ja ottamiseen vastaan. Omaishoitajalle ja -hoidettavalle voi olla erityisen vaikeaa hakea apua päihdeongelmaan, sillä päihteet saattavat olla molempien ainoa keino paeta haasteellista tilannetta, yksinäisyyttä tai huonoa oloa. Lisäksi apua hakeminen saattaa herättää omaishoitajassa tai -hoidettavassa epäonnistumisen tunnetta itsessään ja omaishoitotilanteessa. Näin ollen päihdeongelma mieluummin hyväksytään ja eletään asian kanssa kuin haettaisiin apua lopettamiseen.

Päihdeongelmaisen kanssa elävistä omaishoitoperheistä ei ole tutkittu paljoa, mutta tämän tutkimuksen valossa voi sanoa, että päihdeongelmaa omaishoitoperheissä esiintyy ympäri Suomea, ja tuen tarve on suuri. Omaishoitajaliiton paikallisyhdistyksissä tulee päihteiden käyttöä esille niin hoidettavalla kuin hoitajalla, ja päihteet vaihtelevat suuresti. Työntekijät tuntevat, että heillä ei ole resursseja eikä valmiuksia tukea tarpeeksi omaishoitoperheitä päihdeongelmien kanssa. Mielestämme aihe on tärkeä ja sitä olisi hyvä tutkia lisää sekä kehittää ja tuoda asiaa ihmisten tietoisuuteen.

Lähteet

Alho, Hannu ym. 2015. Neurologia. Verkkojulkaisu. <<http://www.oppiportti.fi/op/neu00229/do>>. Luettu 03.10.2017

Henkilötietolaki. 525/1999. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523#L2P5>> Luettu 3.5.2018

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2012. Tutki ja kirjoita. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2012

Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: SanomaPro oy. Luettu 12.10.2017

Karlsson, Thomas & Österberg, Esa. 2010. Mitä tilastot kertovat suomalaisten alkoholin käytöstä? Teoksessa Mäkelä, Pia; Mustonen, Heli & Tigerstedt, Christoffer (toim.). Suomi juo – suomalaisten alkoholin käyttö ja sen muutokset 1968-2008. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 20. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80301/371e1e08-9bc1-47ea-81aa-68b04f27088c.pdf?sequence=1>> Luettu 13.10.2017

Kansaneläkelaitos. 2013. Omaishoito säästää kuntien hoitomenoja vuosittain yli 2 miljardia euroa. <<http://www.kela.fi/-/omaishoito-saastaa-kuntien-hoitomenoja-vuosittain-yli-2-miljardia-euroa>> Luettu 10.1.2018

Laki omaishoidon tuesta 937/2005. 2005. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050937>>. Luettu 10.10.2017

Mielenterveystalo. Häiriöt ja ongelmat. <https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tieto_mielenterveydesta/nuorten_mielenterveysongelmat/Pages/paihdeongelmat.aspx>. Luettu 4.5.2018

Mäkelä, Rauno. 2005. Päihdelinkki. Läheiset ja päihdeongelmien hoito. <<https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/laheiset-ja-paihteiden-kaytto/laheiset-ja-paihdeongelmien-hoito>>. Luettu 12.10.2017

Omaishoitajaliitto. Paikallisyhdistykset. <<https://omaishoitajat.fi/liiton-toiminta/paikallisyhdistykset/>>. Luettu 9.5.2018

Omaishoitajaliitto. Yhdistystoiminta. <<https://omaishoitajat.fi/liiton-toiminta/paikallisyhdistykset/yhdistystoiminta/>>. Luettu 11.5.2018

Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry. Kuppi nurin -hanke. <<https://omaishoitajat.fi/liiton-toiminta/liiton-toimintamuodot/kuppi-nurin-hanke/>>. Luettu 12.10.2017

Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry. Mitä on omaishoito. <<https://omaishoitajat.fi/omaishoidon-tietopaketti/mita-on-omaishoito/>>. Luettu 03.10.2017

Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry. Palveluopas 2017-2018 omaishoitajille ja läheisille. <<http://epaper.fi/read/3874/yNBPB7J3>>. Luettu 10.10.2017

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päihderiippuvuus. 2014. <<https://thl.fi/fi/web/mielen-terveys/mielenterveyshairiot/paihderiippuvuus>>. Luettu 4.5.2018

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Eettinen ennakoarviointi ihmistieteessä. <<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>>. Luettu 3.5.2018

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. 2012. Verkkodokumentti. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf> Luettu 16.1.2018

Vilkko, Anni; Finne-Soveri, Harriet; Sohlman, Britta; Noro, Anja & Jokinen, Sari. 2013. Kotona asuvan ikäihmisen kohtuutta runsaampi alkoholinkäyttö ja omaisen hoitovastuu. Teoksessa Katariina Warpenius, Marja Holmila & Christoffer Tigerstedt (toim.) 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 63-75. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104454/THL_TEE2013_014_verkko.pdf?sequence=1>. Luettu 13.10.2017

Vilkko, Anni; Sulander, Tommi; Laitinen, Elina & Fiine-Soveri, Harriet. 2010. Miten iäkäävät suomalaiset juovat? Teoksessa Mäkelä, Pia; Mustonen, Heli & Christoffer, Tigerstedt (toim.). Suomi juo – Suomalaisen alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968-2008. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 142-153. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80301/371e1e08-9bc1-47ea-81aa-68b04f27088c.pdf?sequence=1>>. Luettu 12.10.2017

Warpenius, Katariina & Holmila, Marja. 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104454/THL_TEE2013_014_verkko.pdf?sequence=> Luettu 10.5.2018

LIITE 1

Teemahaastattelurunko

Haastatteluteemat

1. Tausta

- Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite
- Paikallisyhdistyksen kuvaus
Järjestöjen toiminta ja toiminnan laajuus?

2. Nykytila

- Miten Omaishoitajaliiton paikallisyhdistyksissä tulee esille omaishoitoperheiden päihdeongelmat?
*Kohtaavatko päihdeongelmia hoitajilla tai hoidettavilla?
Miten päihdeongelmat tulevat esille yhdistyksissä?*
- Millaisiin päihdeongelmiin järjestöt törmäävät?
- Minkälaista tukea omaishoitajaliiton paikallisyhdistykset tarjoavat omaishoitoperheiden päihdeongelmiin?
Miten he tukevat ja ohjaavat omaishoitajia, joilla itsellään tai hoidettavalla on päihdeongelma?
- Millaiselle tuelle päihdeongelman kanssa elävissä omaishoitoperheissä on tarvetta?
Millaista tukea yhdistyksissä voitaisiin kehittää ja tarjota?

LIITE 2

Hei arvoisa TITTELI NIMI

Pyytäisimme teitä osallistumaan opinnäytetyöhön: Päihdeongelmat omaishoito perheissä järjestöjen näkökulmasta. Opinnäytetyö on osa Omaishoitajaliiton Kuppi nurin -hanketta (2017-2020), jonka tavoitteena on, että päihdeongelmat omaishoitoperheissä tunnustetaan ja tunnistetaan, ja että nämä perheet saavat tarpeisiinsa perustuvaa tukea.

Olemme valinneet kymmenen Omaishoitajaliiton paikallisyhdistystä, yhdeksi niistä teidän yhdistyksenne. Aiomme tehdä puhelinhaastattelun, haastattelun teemana on miten ja minkälaisia päihdeongelmia paikallisyhdistyksissä tulee esille, minkälaista tukea annetaan ja minkälaiselle tuelle olisi tarvetta. Vaikka teillä ei olisi kokemusta päihdeongelmien kanssa elävistä omaishoitoperheistä, haluamme kuulla siitäkin, sillä se kertoo meille paljon tietoa. Toteutamme puhelinhaastattelut helmikuun aikana, ja toivomme että pystyisitte vastaamaan meidän kysymyksiimme.

Olemme sairaanhoitajaopiskelijat Emmi Malm ja Iida Nieminen Metropolian Ammattikorkeakoulusta. Haastatteluja tullaan käyttämään opinnäytetyössämme sekä Omaishoitajaliiton Kuppi nurin -hankkeessa. Aiomme tallentaa puhelun, jotta saamme siitä mahdollisimman paljon arvokasta tietoa. Aineisto hävitetään hankkeen päättyessä asianmukaisesti, ja tulosten julkistamisessa ei vastaajan henkilöllisyys paljastu. Opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista.

Toivoisimme, että te tai joku toinen työntekijä yhdistyksestänne voisi osallistua opinnäytetyöhömmme. Haastattelut tapahtuisivat viikon 8-9 välillä. Voisitteko laittaa meille sähköpostia haastatteluajankohdan sopimiseksi. Jos ette pysty osallistumaan opinnäytetyöhömmme, voisitteko ystävällisesti ilmoittaa asiasta.

Ystävällisin terveisin

Iida Nieminen

Sairaanhoitajaopiskelija
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Emmi Malm

Sairaanhoitajaopiskelija
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Elina Koponen

Koordinaattori
Omaishoitajaliitto ry, Kuppi nurin –hanke

Jukka Kesänen

Kliinisen hoitotyön ja ensihoidon lehtori
Metropolia Ammattikorkeakoulu

LIITE 3

Tulostaulukko

Alakategoriat	Yläkategoriat
<ul style="list-style-type: none"> ○ Henkilökohtaisessa ohjauksessa ja neuvonnassa ○ Puheluissa tai kaksin keskisissä tapaamisissa 	Henkilökohtaiset tapaamiset
<ul style="list-style-type: none"> ○ Jutellessa henkilön kanssa, joka kertoo naapurissa tai esim. iskällä olevan tällainen tilanne 	Kolmannen osapuolen kertomana
<ul style="list-style-type: none"> ○ Paikallisyhdistyksien järjestämissä tapahtumissa, esimerkiksi hengityksessä alkoholin tuoksahduksesta 	Tapahtumat
<ul style="list-style-type: none"> ○ Tiimipalavereissa 	Paikallisyhdistyksen tiimipalaverit
<ul style="list-style-type: none"> ○ Alkoholi 	Alkoholi
<ul style="list-style-type: none"> ○ Lääkkeiden väärinkäyttö ○ Unilääkkeet ja lääkkeiden väärinkäyttö 	Lääkkeet
<ul style="list-style-type: none"> ○ Huumeet 	Huumeet
<ul style="list-style-type: none"> ○ Ohjattu palveluihin ○ Kerrottu eri palveluista, muista järjestöistä ja yhdistyksistä sekä kriisipalvelusta ○ Neuvottu vertaistukiryhmiin ○ Asiantuntijat ja luennoitsijat kertanut päihteistä ja niiden vaikutuksista ○ Ohjattu hoitoon, kuunneltu ja kannustettu saamaan ihmistä tietoisiksi runsaasta alkoholin käytöstä ○ Ohjattu hoitoon 	Tuki, neuvonta ja ohjaus

<ul style="list-style-type: none"> ○ Keskustelu ja kuuntelu ○ Annettu aikaa ○ Rajattu juomista ○ Rajattu alkoholin viemistä kotiin	Keskusteluapu ja rajoittaminen
<ul style="list-style-type: none"> ○ Osattaisiin oikea aikaisesti puuttua asiaan ja ohjata oikeaan tukitoimen piiriin ○ Tehostamalla ja laajentamalla Kuppi Nurin- hanketta paikallisyhdistyksille ○ Yhteistyötä päihdehuollon ammattilaisten kanssa	Yhteistyö ja tunnistaminen
<ul style="list-style-type: none"> ○ Uskallusta kysyä ja alkaa juttelemaan asiasta ○ Keskustelu apua ja rohkaisua puhumaan asiasta ○ Haittojen tuominen esille ○ Työkalu tai valmiuspakki henkilökohtaiseen ohjaukseen ja neuvomiseen	Puheeksi ottaminen
<ul style="list-style-type: none"> ○ Lisäresurssit ja -rahoitus	Lisäresurssit ja -rahoitus